

# รูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม A Model of Library Management Through Buddhist Approach

ไขแสง พุดชูชื่น<sup>1</sup>  
Kaisang Putchuchuen  
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2558

## บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรมที่เป็นอยู่ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม และ 3) เพื่อประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม วิธีการศึกษา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพัฒนา (Research & Development) ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเขต 2 จังหวัด นครปฐม จำนวน 60 คน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากเอกสารและจากตัวบุคคลที่ให้สัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม โดยใช้หลัก สัปปุริสธรรม 7 ประการดังนี้ 1) ฉัมนัญญา : ความรู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญา : ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล 3) อุตตัญญา : ความรู้จักตน 4) มัตตัญญา : ความรู้จักประมาณ 5) กาลัญญา : ความรู้จักกาล 6) ปริสสัญญา : ความรู้จักบริษัท รู้จักที่ประชุม หรือรู้จักชุมชน 7) ปุคคลัญญาหรือบุคคลปิโรปัญญา : ความรู้จักบุคคล

**คำสำคัญ:** 1. การบริหารห้องสมุด 2. พุทธธรรม 3. สัปปุริสธรรม

## Abstract

The purposes of this research were to study Buddhist moral which proper to library management, to build library management format along Buddhist moral and to assess suitability and possibility of library management through Buddha style. The sample group was 60 executive principle from Nakhorn Pathom Primary Education Service Area Office 2 by indepth questionnaire interview about library management through Buddha style. The frequency, percentage, and indepth analysis from paper and interview.

---

<sup>1</sup>นิสิตระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

The result of this research were found that library management through Buddha style; Seven Suppurisadhamas which is 1) Dharmannutta: knowing the law; knowing the 2) Atthannuta: knowing the meaning; knowing the purpose; knowing the consequence. 3) Attannuta: knowing oneself 4) Mattannuta: moderation; knowing how to be temperate; sense of proportion. 5) Kàlannutà: knowing the proper time; knowing how to choose and keep time. 6) Parisannutà: knowing the assembly; knowing the society, conference and context. 7) Puggalannutà: knowing the individual; knowing the different individuals.

**KeyWords :** 1. library management 2. Buddhist 3. Suppurisadhamas

## 1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากายและจิตของมนุษย์มาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยถือว่ามนุษย์เป็นปัจจัยในการผลิต ต้องเพิ่มทักษะที่ได้เปรียบเพื่อศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจ ทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รัฐต้องกำกับควบคุมดูแลการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับอุดมศึกษา ให้จัดการศึกษาที่เอื้อประโยชน์แก่ประชาชนของประเทศอย่างทั่วถึง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2540, หน้า 10) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า “การศึกษามีหน้าที่ที่จะสร้างหรือพัฒนาคนให้เป็นคนดีมี คุณภาพ ถ้าคนยังมีปัญหาที่แสดงว่าการศึกษาที่ถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนทำหน้าที่ได้ไม่สำเร็จผลด้วยดี ฉะนั้นการศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา...” การพัฒนาคุณภาพของคนไทย เพื่อความสามารถใน การแข่งขันบนเวทีโลก ได้มีการดำเนินการอยู่แล้ว แต่การดำเนินงานเป็นโครงการนำร่องที่ยังไม่ได้ขยายผลให้ ทั่วถึง จึงประสบปัญหาทั้งในเชิงปริมาณ และความเหลื่อมล้ำในการเข้ารับบริการการศึกษา ดังนั้น จึง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องขยายและปรับเปลี่ยนเพื่อเพิ่มคุณภาพให้มากขึ้น โดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของคนไทย

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และนโยบายด้านการจัดการศึกษาของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา ต่างมีอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้ง ปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาค้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบ เศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์ และหลักการจัดการศึกษาดังกล่าว สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาชาติไว้ 3 มาตรฐาน โดยในมาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ ด้วยการสร้างวิถีการเรียนรู้และแหล่ง การเรียนรู้ให้เข้มแข็ง และในมาตรฐานนี้ได้กำหนดตัวบ่งชี้ไว้ 3 ประการคือ 1) การบริการวิชาการและสร้าง ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ 2) การศึกษา วิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้ 3) การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับ ทุก มิติของสังคม

หากพิจารณาถึงปัจจัยบ่งชี้ทางการศึกษา จะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยที่สามารถเพิ่ม ศักยภาพของคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คนมีความเท่าทันและ

เหนือยุคสมัย ทั้งนี้ เพราะการศึกษาจะช่วยให้คนมีความรู้ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และรู้เท่าทันตลอดจนสามารถค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง

แนวคิดการบริหารโดยใช้หลักพุทธธรรม คือ ความพยายามในการสานต่อหลักการแห่งเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธให้เกิดเป็นรูปธรรมสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิบายว่า พุทธวิธีในการบริหารต้องยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ ผู้บริหารต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นกรอบในการบริหาร พุทธวิธีบริหารต้องไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย ในการบริหารวิธีพุทธ ดร. วรภัทร์ ภูเจริญ แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของหลักธรรมต่างๆ ในการบริหารจัดการ เช่น สังคหวัตถุ สติ ทาน สัมปยุตธรรม ทศพิธราชธรรม และฆราวาสธรรม งานเขียนในลักษณะการใช้หลักธรรมเพื่อการดำเนินธุรกิจก็มีพบเห็นในงานเขียนต่างประเทศ ในหนังสือ Zen of Business Administration โดยมาร์ค เลสเซอร์ (Marc Lesser) และ Zen at Work โดยเลอ เคย์ (Les Kaye) ผู้เขียนทั้งสองพยายามผสมผสานหลักธรรมของเซนเข้ากับการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างวิถีการทำงานที่เปี่ยมด้วยความสุข และมีรากฐาน จากแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เช่น การเข้าใจถึงกฎแห่งการอิงอาศัยของสรรพสิ่งและอนัตตา การพัฒนาคุณภาพจิตเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้รอบข้างและเป็นการสร้างสภาวะสุขให้แก่ตน รวมถึงการพยายามทำให้วิถีชีวิตการทำงานเป็นวิถีในการปฏิบัติธรรม ในงานห้องสมุด เป็นงานที่ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์จากผู้ให้บริการ การไม่มุ่งสร้างกำไรสูงสุดมุ่งหวังเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม มีจิตสำนึกที่ดีต่อผู้อื่นให้ได้ประโยชน์ทางความรู้ให้มากที่สุด โดยมีทัศนะว่า มีทุกอย่างมากมายพอที่จะแบ่งปันให้กับทุกคน สอดคล้องกับผู้วิจัย ที่มุ่งจึงได้ศึกษาการนำหลักศาสนาพุทธมาใช้ในการบริหารจัดการของห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานด้วยคุณธรรมตามหลักการของพระพุทธศาสนา โดยการเข้าศึกษาทั้งการส่งเสริมสนับสนุน การบริหารจัดการ การนำหลักพุทธบริหาร มาประยุกต์เพื่อประมวลเป็นแนวทางการบริหารงานห้องสมุดโดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานห้องสมุด

## 2. ความมุ่งหมายของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรมที่เป็นอยู่
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม
- 2.3 เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม

## 3. ขอบเขตของการวิจัย

### ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 ผู้บริหารโรงเรียนสังกัด เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 จังหวัด นครปฐม
- 3.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม

## 4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

- 4.1 ได้แนวทางการบริหารงานของโรงเรียนโดยใช้หลักพุทธธรรมที่เหมาะสม

- 4.2. ได้รูปแบบการบริหารโรงเรียนตามแนวพุทธธรรม  
 4.3. เป็นแนวทางในการบริหารงานห้องสมุดแก่โรงเรียนอื่น ๆ

## 5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม ครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงพัฒนา (Research & Development) ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มผู้บริหารโรงเรียน (Focus Group) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2 และ ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และการบริหารตามแนวพุทธธรรม เครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูล ได้ข้อสรุปด้านแนวทางการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม สนทนากลุ่มผู้บริหาร(Focus Group) ด้านการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

## 6. ผลการวิจัย

การสร้างรูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรมการบริหารงานห้องสมุดให้ประสบผลสำเร็จโดยใช้หลักธรรมเกี่ยวกับสัปปริสธรรม ทั้ง 7 ประการ

### รูปแบบกระบวนการบริการห้องสมุด ตามหลักพุทธธรรม

| หลักพุทธธรรม<br>สัปปริสธรรม 7                                    | การบริหารห้องสมุดของผู้บริหาร                                                                                                                                                                                                                                                          | กิจกรรมที่ใช้ดำเนินการ                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1.ธัมมัญญตา :<br>ความรู้จักธรรม รู้หลักหรือ<br>รู้จักเหตุ        | รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้วิธีการในการ<br>ดำเนินงาน วิเคราะห์ สถานการณ์<br>ความเป็นไปได้<br>หลักความเป็นจริง สิ่งที่เป็นไปได้<br>ผลตอบแทนที่ได้                                                                                                                                         | วางแผน กำหนดยุทธศาสตร์<br>การกำหนดนโยบายของห้องสมุด<br>แบบเป็นลายลักษณ์อักษร                                                                                                      |
| 2.อัตถัญญตา :<br>ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่ง<br>หมาย หรือรู้จักผล | รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผลของหลัก<br>การที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ใน<br>การดำเนินงานที่ตนกระทำ กฎเกณฑ์<br>ในการปฏิบัติหน้าที่ หรือดำเนินงาน<br>เข้าใจประเพณีปฏิบัติตามเหตุผล<br>รู้ความหมาย ประโยชน์ที่จะเกิดแก่<br>หน่วยงานสาธารณประโยชน์ และ<br>ตนเอง มีเหตุผลในการคิด ตัดสินใจ | การจัดโครงสร้างของห้องสมุด<br>ระบบบริหารงานห้องสมุด<br>รู้และเข้าใจ กฎหมาย ระเบียบ<br>ข้อบังคับหน้าที่และเป้าหมายของ<br>งานการพิจารณาความดีความชอบ<br>การสั่งการการมอบหมายหน้าที่ |

| หลักพุทธธรรม<br>สัปปริยธรรม 7                                           | การบริหารห้องสมุดของผู้บริหาร                                                                                                                                                              | กิจกรรมที่ใช้ดำเนินการ                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 3. อัตตัญญูตา :<br>ความรู้จักตน                                         | รู้ความเป็นจริง รู้ตัวตนของตนเอง<br>โดย ฐานะ ภาวะ ความรู้<br>ความสามารถ คุณธรรม                                                                                                            | รู้ตนเอง เพื่อพัฒนา ตนเองให้<br>เหมาะสมกับบทบาท หน้าที่ พร้อม<br>สนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากร<br>ที่เกี่ยวข้อง<br>ผู้บริหาร เป็นแบบอย่างในการ<br>พัฒนาตนเอง เช่นการศึกษา หา<br>ความรู้เพิ่มเติม การอ่านหนังสือ<br>การรู้และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย                   |
| 4. มัตตัญญูตา :<br>ความรู้จักประมาณ                                     | รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี<br>พอเหมาะ สมควร<br>ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆตามวัตถุประสงค์<br>เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมาย<br>กำหนดการใช้จ่ายงบประมาณให้<br>สอดคล้อง กับแผนการดำเนินงานและ<br>เป้าหมาย | การกำหนดเป้าหมาย ที่สอดคล้อง<br>กับยุทธศาสตร์ และสามารถ<br>ดำเนินการได้มีการใช้จ่าย<br>งบประมาณตามความเป็นจริง<br>บริหารจัดการงบประมาณสำหรับ<br>สนับสนุนและพัฒนาห้องสมุด<br>มีการรายงานผลการดำเนินงาน<br>รวมถึงนำผลการดำเนินงานมา<br>ปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาห้องสมุด |
| 5. กาลัญญูตา :<br>ความรู้จักกาล                                         | รู้จักกาลเวลาที่เหมาะสม ในการ<br>ดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ<br>การแบ่งเวลาให้เหมาะสม การให้<br>ความสำคัญกับกิจกรรมที่กำหนด                                                                     | กำหนด ระยะเวลา ที่เหมาะสม<br>และสอดคล้องกับกิจกรรมอื่นๆ<br>หรือกิจกรรมหลักของชาติ หรือ<br>ประเพณี วัฒนธรรม เข้าร่วม<br>กิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอ                                                                                                                    |
| 6. ปริสัญญูตา :<br>ความรู้จักบริษัท รู้จักที่<br>ประชุม หรือรู้จักชุมชน | รู้บริบท สิ่งแวดล้อม ชุมชน<br>ท้องถิ่นของตน<br>รู้ความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น<br>ชุมชนและสังคม                                                                                             | การปฏิบัติตาม วัฒนธรรม<br>ประเพณี ของท้องถิ่น และให้ความ<br>ร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม<br>พร้อมสนับสนุน บุคลากร สถานที่<br>ตามความเหมาะสม สนับสนุนการ<br>พัฒนาชุมชน เจริญก้าวหน้า<br>การสร้างความสัมพันธ์และความ<br>ร่วมมือกับชุมชน                                |

| หลักพุทธธรรม<br>สัปปริสธรรม 7                               | การบริหารห้องสมุดของผู้บริหาร                                                          | กิจกรรมที่ใช้ดำเนินการ                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 7.บุคคลัญญาตาหรือบุคคล<br>ปโรปริญญาตา : ความรู้จัก<br>บุคคล | เข้าใจบุคคล ความแตกต่างของบุคคล<br>รู้นิสัยของคน<br>รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับคนอื่น | เลือกบุคคล รู้ความต้องการของ<br>บุคคลเพื่อ มอบหมายงานให้<br>เหมาะสมจัดให้มีครูทำหน้าที่<br>บรรณารักษ์และบุคลากรการ<br>ดำเนินงานห้องสมุด |

## 7. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม ด้วยสัปปริสธรรม 7 ประการ สามารถนำไปใช้ได้ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การบริหารสถานศึกษา การบริหารงานห้องสมุด ผู้บริหารห้องสมุด ควรยึดหลักธรรม เพื่อการพัฒนาตนเอง ปฏิบัติตนในการใช้ภาวะผู้นำ สัปปริสธรรม 7 ประการ เป็นธรรมสัตตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมผู้ดี (วรภาส ประสมสุข, 2549, 212) เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น การตัดสินใจทางการบริหาร การติดต่อสื่อสาร เพื่อให้บรรลุภารกิจขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การบริหารยุคใหม่จึงควรต้องมีความสมดุลในสองด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถ และด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางใน การบริหารผสมผสานกับแนวคิดตะวันตก อันจะเป็นส่วนส่งเสริมการใช้ความรู้ ความสามารถของบุคลากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1. การรู้หลักรู้จักเหตุ (ธัมมัญญาตา) คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งตนมีหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้สิ่งนั้นบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องรู้หลักการ ที่จะเป็นเหตุให้สิ่งๆ นั้นประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย การรู้หลักรู้จักเหตุว่าความรู้เป็นหลักการสำคัญ ในการพัฒนาตนเองและองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จจึงเป็นหลักธรรมขั้นแรกที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาในขั้นต่อไป

2. การรู้จักผล (อัตถัญญาตา) หมายถึง การรู้ความหมายและความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนกำลังปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร จุดมุ่งหมายที่แท้จริงในการนำกลยุทธ์ต่างๆ มาพัฒนาองค์กรก็เพื่อให้องค์กรเกิดผลลัพธ์ (Outcomes) ที่ดีอันได้แก่ ผลกำไร ความพึงพอใจของลูกค้า เป็นต้น จึงต้องตระหนักว่ากิจกรรมต่างๆ ที่นำมาปฏิบัติล้วนเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้องค์กรเปลี่ยนแปลงไปสู่วิสัยทัศน์ เพื่อเป็น High Performance Organization; HPOนั่นเอง

3. การรู้ตน (อัตตัญญาตา) คือ รู้ตามความเป็นจริงว่า ตนมีฐานะ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด มีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร ซึ่งต้องกำหนดบทบาทให้เหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงของตน ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้น เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยให้เรารู้จักตนได้มากขึ้น คือ การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง (SWOT Analysis) โดยพิจารณาทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก หรือจากการประเมินความสามารถรายบุคคล (Individual Competency Gap Assessment)

4. การรู้ประมาณ (มัตตัญญูตา) คือ การรู้จักความพอดี รู้ประมาณในการบริโภค รู้ประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอดีในการประกอบกิจการต่างๆ ต้องมีความเข้าใจและกระทำด้วยปัญญา เพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น

5. การรู้กาลเวลา (กาลัญญูตา) คือ การรู้กาลเวลาอันเหมาะสม รู้ว่าเวลาใด ควรกระทำการสิ่งใด วางแผนด้านเวลาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ และไม่ควรปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ เทคนิคอย่างหนึ่งที่ช่วยให้การบริหารเวลามีประสิทธิภาพ คือ การจัดทำตารางเวลา(Schedule) โดยจัดสรรเวลาเป็นลำดับก่อนหลังตามความเร่งด่วนและความสำคัญของงาน (Priorities) เช่น งานที่เร่งด่วนและสำคัญ งานที่เร่งด่วนแต่ไม่สำคัญ งานที่ไม่เร่งด่วนแต่สำคัญ และงานที่ไม่เร่งด่วนและไม่สำคัญ ดังนั้นจึงควรเลือกปฏิบัติงานที่เร่งด่วนและสำคัญก่อน (first thing first) จึงจะเป็นการสะท้อนคุณค่าของบุคคลที่มีการบริหารเวลาอย่างแท้จริง

6. การรู้ชุมชน (ปริสัญญูตา) เมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนใด ต้องรู้จักชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนนั้นๆ ตลอดจนรู้จักให้เกียรติ ให้ความร่วมมือ ช่วยทำนุบำรุง รักษาชุมชนให้สงบเรียบร้อยน่าอยู่ อาศัย ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับที่ดี ควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน CSR เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อสังคมชุมชนและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งไม่ต้องการให้มนุษย์และสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมกันในลักษณะเบียดเบียน แต่ต้องการให้มนุษย์และสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมกันในลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

7. การรู้บุคคล (บุคคลัญญูตา) การรู้จักและเข้าใจความแตกต่างของบุคคล ในด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ทศนคติ และคุณธรรม เป็นเรื่องจำเป็น เพราะงานHR ต้องเกี่ยวข้องกับการคัดเลือก การฝึกอบรมพัฒนา การมอบหมายงาน การเลื่อนตำแหน่ง และการพัฒนาของบุคลากร

จากการพิจารณารูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวพุทธธรรม โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ สอดคล้องกับการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่เน้นให้มีการกำหนด วิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์ ในการดำเนินงาน พร้อมทั้งการประเมินผล เช่น

1. หลักธัมมัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุสอดคล้องกับการกำหนดแผนการบริหารเชิงกลยุทธ์ของTQM
2. อัตถัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักผล สอดคล้องกับการกำหนดเป้าหมาย และตัวชี้วัด การดำเนินงานตามแผน
3. อุตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักตน สอดคล้องกับการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงาน ตามความรู้ความสามารถ ที่จะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
4. มัตตัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ สอดคล้องกับการกำหนดงบประมาณเพื่อการใช้จ่ายในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่กำหนด
5. กาลัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักกาล สอดคล้องกับการกำหนดกรอบเวลาในการดำเนินงานตามแผน
6. ปริสัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน สอดคล้องกับการกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกิจกรรมหลักหรือนโยบายชาติ
7. บุคคลัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล สอดคล้องกับการจัดสรรบุคลากรเพื่อดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา จึงทำให้รูปแบบการบริหารงานห้องสมุดตามแนวทางพุทธธรรม มีความเป็นไปได้ ถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

## 8. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

กลยุทธ์ที่สำคัญที่ส่งผลการบริหารงานห้องสมุดตามแนวทางพุทธธรรมบรรลุวัตถุประสงค์ คือ

1. ผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องดำเนินการรวบรวมข้อมูล วางแผนการดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้และทุกกระบวนการจะต้องมีการวัดผลและประเมินผล พร้อมทั้งนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข หรือวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป

2. การบริหารห้องสมุดที่ประสบผลสำเร็จ จะต้องสอดแทรกความรู้เรื่องระบบการบริหารงานแบบต่าง ๆ การนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้ผู้บริหารได้เกิดการเรียนรู้ทักษะควบคู่การบริหารงานห้องสมุด

3. การจัดกิจกรรมต่างๆ ผู้บริหารจะต้องเข้าร่วมหรือมอบหมายผู้อื่นทำหน้าที่แทนหากไม่สามารถเข้าร่วมได้ แต่ทุกกิจกรรมจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานล่วงหน้า

## 9. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงานห้องสมุดตามแนวทางพุทธธรรม กับการบริหารสาระการเรียนรู้อื่นๆ หรือการบริหารด้านอื่นๆ ของโรงเรียนในระดับอื่นๆ

## 10. บรรณานุกรม

เกษม วัฒนชัย. (1 มิถุนายน 2545). **การครองตน ครองคน และครองงาน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549. จาก <http://www.ubu.ac.th>

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2547.) **การครองตน ครองคน และครองงาน หลักปฏิบัติ สำหรับผู้บริหาร และคนทำงาน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุขเตโช). (2544.) **ภาษาธรรม**. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต).และประเวศ วะสี. (2540.) **การศึกษา: การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2543.) **บริหารด้วยสัปปุริสธรรม**. กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. V (อัดสำเนา)

Good, Carter. V. (1973) **Dictionary of Education**. New York: McGraw Hill.

Herbert A. Simon, Donald. W. Smithburg, and Victor A. Thomson, (1966.) **Public Administration**. New York: Alfred a. Knopf,

Philip the Good. (1998) **National Gallery Catalogues : The Fifteenth Century Netherlandish Paintings** by Lorne Campbell, (15 June – 31 July)

file:///C:/Users/dell/Downloads/Basic\_Stat\_BY\_Grade\_2557\_P6.pdf